

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

(α') ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: Κοινωνικές ομάδες, Κοινωνικότητα, Κοινωνική συνοχή

Διδάσκων: Θεόδωρος Ελευθεράκης
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα ***Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο v.3.0***
(Attribution – Non Commercial – Non-derivatives v.3.0)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιεχόμενα

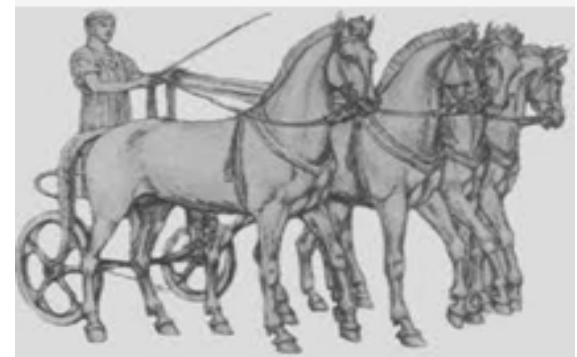
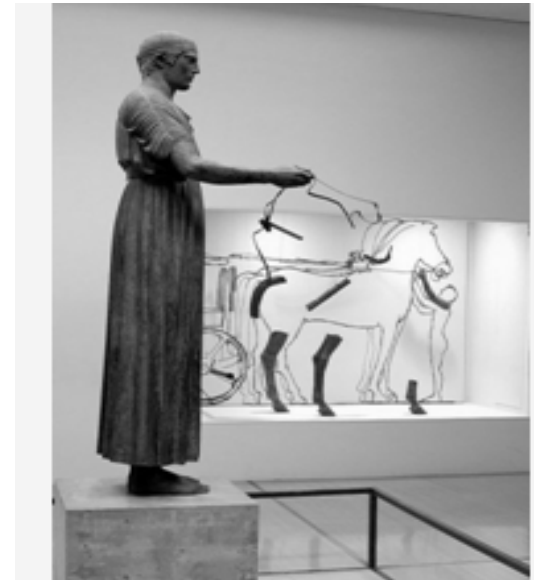
- **Εισαγωγικά: (8)**
 - Λειτουργία-Δυσλειτουργία της Κοινωνίας του ανθρώπου (6)
 - Δομή και εσωτερική οργάνωση της Κοινωνίας (2)
- **A) Κοινωνικές ομάδες (13)**
 - Ορισμοί (6)
 - Τύποι (6)
 - Συμπέρασμα (1)
- **B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή (14)**
 - Εισαγωγή (1)
 - Θεωρίες κοινωνικότητας (3)
 - Κοινωνική συνοχή ως συσπείρωση (3)
 - Κοινωνική συνοχή ως δεσμός (7)

Εισαγωγικά: Λειτουργία-Δυσλειτουργία της Κοινωνίας του ανθρώπου (1/6)

- Η ύπαρξη και η λειτουργία της κοινωνίας συνδέεται με την ικανότητα του ανθρώπου:
 - να δημιουργεί σχέσεις με τους ομοίους του και
 - να μεταμορφώνει τις σχέσεις αυτές σε νέες μορφές δυναμικής επικοινωνίας.
- Αυτό αντιδιαστέλλει την ανθρώπινη κοινωνία από μορφές συλλογικής συμβίωσης του ζωικού κόσμου, που διακρίνονται από μια στατικότητα που στηρίζεται στη σταθερή φυσική υπεροχή και δύναμη και υπαγορεύεται από ενστικτώδεις ανάγκες, εξηρτημένες από τις **φυσικές νομοτέλειες** π.χ. κυψέλη, μυρμηγκοφωλιά, σμήνος και η αγέλη.

Εισαγωγικά: Λειτουργία-Δυσλειτουργία της Κοινωνίας του ανθρώπου (2/6)

Ο άνθρωπος, λοιπόν, χάριν:
της λογικής (λογιστικόν),
του συναίσθηματος
(θυμοειδές),
της βούλησης (βουλευτικόν,
θέληση, επιθυμία),
& της εφευρετικότητάς του,
σχεδιάζει, φαντάζεται και
αποτολμά τη δημιουργία νέων
πραγματικοτήτων, που γίνονται
στη συνέχεια λειτουργικές
λεπτομέρειες της κοινωνίας του.

Εισαγωγικά: Λειτουργία-Δυσλειτουργία της Κοινωνίας του ανθρώπου (3/6)

- Στην ιστορική πορεία του ανθρώπου βλέπουμε **μεταβολές** που δημιουργούν νέους **τύπους κοινωνικών σχέσεων**, νέες **θεσμικές λειτουργίες**, αδιανόητες σε σχέση με τη νομοτελειακή ακολουθία του ζωικού κόσμου.
- Άρα, η **λειτουργία της κοινωνίας** ταυτίζεται με την **ιδιαιτερότητα της ανθρώπινης ύπαρξης**, που διαθέτει μια σειρά μοναδικών ποιοτήτων για τη **σύλληψη-εφεύρεση και υλοποίηση νέων κοινωνικών πράξεων**.
- Εδώ πρέπει να επισημάνουμε **τρία βασικά στοιχεία** αυτής της ύπαρξης:
 - τον ***νου***,
 - τη ***δίψα για το νέο και το άγνωστο*** και βέβαια
 - την ***ασίγαστη επιθυμία για δημιουργία***.

Εισαγωγικά: Λειτουργία-Δυσλειτουργία της Κοινωνίας του ανθρώπου (4/6)

- Έτσι, ήταν άστοχη μια αρχική σκέψη ορισμένων κοινωνικών στοχαστών να εκτιμηθεί η **κοινωνία** ως μια **φυσική κατάσταση**, δηλαδή συνέπεια της ανθρώπινης φύσης.
- Γιατί μια τέτοια αποδοχή θα αντιπαρέβαλε μοιραία την κοινωνία του ανθρώπου με τις ζωικές ομαδικότητες και θα επιχειρούσε αναζήτηση ομοιοτήτων και διαφορών.

Οι λεγόμενες **οργανισμικές, μηχανιστικές, λειτουργικές και εξελικτικές θεωρίες**, παρουσιάστηκαν κυρίως τον 19ο αιώνα με φυσιοδιφικά επιχειρήματα*, τα οποία μετά τη χρήση νέων επιστημονικών και τεχνολογικών δυνατοτήτων, αναθεωρήθηκαν, και οι ίδιες οι θεωρίες περιορίστηκαν κατ' ανάγκη σε ορισμένα διαπιστωτικά αξιώματα.

* σχετικά με την έρευνα της φύσης

Εισαγωγικά: Λειτουργία-Δυσλειτουργία της Κοινωνίας του ανθρώπου (5/6)

- Στη σύγχρονη κοινωνιολογική έρευνα και θεωρία η λειτουργία της κοινωνίας αποτελεί μια ολότελα αυτόνομη διαδικασία που παράγουν:
 - η ατομική ή
 - η συλλογική ανθρώπινη δραστηριότητα, η οποία προσδιορίζεται από τις μοναδικές, σε σχέση με τον ζωικό και φυτικό κόσμο, ποιότητες της ανθρώπινης ύπαρξης.
- Αυτές εξαρτώνται από πλήθος κινήτρων που μορφοποιούν τις ανθρώπινες πράξεις και συνεπώς και τη λειτουργία της κοινωνίας:
 - η ηθική, η παιδεία, η θρησκευτικότητα, η πολιτιστική στάθμη, η πνευματική καλλιέργεια, οι γνώσεις, οι συνήθειες, οι σχέσεις, το περιβάλλον (οικονομικό, πολιτικό, φυσικό κ.ά.), η καταγωγή, η παράδοση,
 - αλλά επίσης και οι βιολογικές ανάγκες, τα ένστικτα και γενικά η φυσική διάσταση της ανθρώπινης ύπαρξης).

Εισαγωγικά: Λειτουργία-Δυσλειτουργία της Κοινωνίας του ανθρώπου (6/6)

- Τα **κίνητρα** αυτά χαρακτηρίζουν κάθε πτυχή του ανθρώπινου πολιτισμού και βέβαια κάθε θετική ή αρνητική λεπτομέρεια της λειτουργίας της κοινωνίας.
- Η αρνητική λειτουργία της κοινωνίας αναφέρεται κυρίως στις περιπτώσεις **έξαρσης κοινωνικών προβλημάτων**, που συνήθως εκφράζουν την ύπαρξη μιας οδυνηρής **ενδοκοινωνικής παθολογίας**.
- Γι' αυτό και η **δυσλειτουργία της κοινωνίας** αποτελεί σοβαρό θέμα κοινωνιολογικής έρευνας.

Εισαγωγικά: Δομή και εσωτερική οργάνωση της Κοινωνίας (1/2)

- Η λειτουργία της κοινωνίας ξεκινά από την **οργάνωση της κοινωνικής ομάδας**
 - (κοινωνική ομάδα: ένα σύνολο ανθρώπων που συνδέονται μεταξύ τους, με σκοπό την υπηρετήση κοινών στόχων).
- **Οι στόχοι των κοινωνικών ομάδων** εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες, που ποικίλλουν ανάλογα με τη χρονική περίοδο, το επίπεδο πολιτισμού, τις διαθέσεις ή τις ανάγκες που ενδιαφέρονται να ικανοποιήσουν.
- Οι στόχοι αυτοί κατηγοριοποιούνται ως εξής:
 - **Βιολογικοί** είναι οι στόχοι που αναφέρονται στη διατροφή, στην οικογένεια, στην ασφάλεια και προστασία,
 - **Ψυχολογικοί** είναι οι στόχοι εκείνοι που αναφέρονται στην ψυχαγωγία, την αισθητική και την ψυχική ανάταση,
 - **Κοινωνικοί**, αυτοί που εξυπηρετούν ζητήματα και θέματα σχέσεων της συλλογικής ζωής, και τέλος
 - **Πολιτιστικοί**, αυτοί που ενδιαφέρονται να ικανοποιήσουν πολιτιστικές και ευρύτερα θεσμικές ανάγκες.

Εισαγωγικά: Δομή και εσωτερική οργάνωση της Κοινωνίας (2/2)

- Η ανάγκη για συλλογική αντιμετώπιση των προβλημάτων είναι έμφυτη στον άνθρωπο.
- Ο μεμονωμένος άνθρωπος κατανοεί ότι οι πολλοί μπορούν πιο εύκολα να λύσουν αυτό που θεωρεί ο ίδιος πρόβλημα.
- Γι' αυτό και από τις πρώτες στιγμές της κοινωνικής του ζωής στράφηκε στη συλλογικότητα, αναζητώντας προστασία, συνεργασία, συμμετοχή και γενικά οργάνωση της ζωής του με τους άλλους.

A) Κοινωνικές ομάδες: ορισμοί (1/6)

- Η μετοχή του ανθρώπου στη συλλογική ζωή βιώνεται:
 - Αρχικά, στην **οικογένεια**, που αποτελεί την πιο σημαντική κοινωνική ομάδα, αφού από αυτήν
 - επιχειρείται η έξοδος στις άλλες, για να υπάρξει στη συνέχεια, το ευρύτερο πλέγμα των ομάδων, οργανώσεων, συλλόγων, ενώσεων και ευρύτερων σχηματισμών:

Οι **σύλλογοι**, οι **επιχειρήσεις**, τα **σχολεία**, ο **στρατός**, οι **διαδηλώσεις**, το **εκκλησίασμα**, οι **επιβάτες του πλοίου** ή του **αεροπλάνου**, οι **θεατές μιας έκθεσης έργων τέχνης**, οι **ακροατές μιας διάλεξης**, οι **οπαδοί ενός κόμματος**, οι **πιστοί μιας θρησκείας** είναι κοινωνικές ομάδες που **συναντώνται σε έναν ή περισσότερους κοινούς στόχους**, αν και έχουν μεταξύ τους αρκετές **ομοιότητες** και επίσης **αναρίθμητες διαφορές**.

A) Κοινωνικές ομάδες: ορισμοί (2/6)

APA:

- Τα **άτομα** που συγκροτούν μικρές ή/και μεγάλες **ομάδες**, επικοινωνούν μεταξύ τους, για να πραγματοποιήσουν **κοινούς στόχους** ή να πετύχουν κοινούς σκοπούς.
- **Κοινωνική ομάδα** εννοούμε/ορίζουμε:
 - α. έναν **αριθμό ανθρώπων**,
 - β. οι οποίοι βρίσκονται σε **διαρκή αλληλόδραση (αλληλεπίδραση, διαντίδραση)**,
 - γ. μέσα σε **δομημένα πλαίσια** που στοιχειοθετούνται με κάποιο βαθμό αξιολογικής και κανονιστικής αποδοχής,
 - δ. **αισθάνονται ότι ανήκουν στην ομάδα** διαμορφώνοντας **ταυτότητα** σε σχέση με αυτή και **αναγνωρίζονται από τους άλλους ως μέλη της**.

A) Κοινωνικές ομάδες: ορισμοί (3/6)

- Δηλαδή, αναλυτικότερα η **κοινωνική ομάδα**:
 - α. περιλαμβάνει οπωσδήποτε κάποιον **αριθμό ανθρώπων - μελών**. Η σημασία του αριθμού αντιδιαστέλλεται από τη **μονάδα - άτομο**.
 - β. χαρακτηρίζεται από συνεχείς **αλληλοδράσεις (αλληλεπιδράσεις, διαντιδράσεις)**, που έχουν
 - μια αυθόρμητη και **φυσική έκφραση**,
 - αλλά συχνά αποκτούν & **συμβολικό χαρακτήρα**.

A) Κοινωνικές ομάδες: ορισμοί (4/6)

- γ. προϋποθέτει «**δομημένο πλαίσιο**» για να εκδηλωθεί. Αυτό σημαίνει ότι προϋπάρχει το «**πλαίσιο**» και στη συνέχεια οργανώνεται η ομαδική ζωή.
 - Λέγοντας «**πλαίσιο**» εννοούμε πάντοτε:
 - κάποιες **αρχές**,
 - κάποιες **δεσμεύσεις**, κάποιες **ευθύνες**, **υποχρεώσεις**
 - κάποια **δικαιώματα** και κάποια **προνόμια**,

που αποδέχεται περίπου η μέση ανθρώπινη λογική και η μέση κοινωνική συναίνεση.
 - Πρέπει να καταλάβουμε ότι στην ομάδα είναι λογικές οι κάποιες **διαφωνίες** ή επιφυλάξεις, αφού πρακτικά είναι αδιανόητη η **απόλυτη συμφωνία** των μελών μιας ομάδας και πάλι με **απόλυτη διαφωνία** δεν είναι δυνατό να έχουμε ομαδική ζωή.
 - Οι σχέσεις και οι τρόποι αλληλόδρασης δεν μπορούν να είναι ούτε αυτοσχέδιοι ούτε και αυθαίρετοι, αλλά απαιτούν την **ύπαρξη κάποιων κανονιστικών μηχανισμών, τυπικών ή άτυπων**, για να μην παρατηρούνται ακρότητες και εκτροπές

A) Κοινωνικές ομάδες: ορισμοί (5/6)

- **δ.** όταν ξεπεραστούν τέτοιου είδους προβλήματα, αρχίζει να λειτουργεί η «**ομαδικότητα**», που εξελίσσεται προοδευτικά στη γνωστή «**συλλογική συνείδηση**», το πιο ουσιώδες οργανωτικό στοιχείο όχι τόσο για την ύπαρξη, όσο για τη λειτουργία και τη συνοχή της ομάδας.
- Αυτή η συνείδηση θα δημιουργήσει το «**ομαδικό πνεύμα**» που, με τη σειρά του, θα φέρει εγγύτερα τα μέλη μεταξύ τους.
- Τότε κάθε μέλος θα **γνωρίζει ότι είναι μέλος της ομάδας** και τι θέλει και τι πρέπει να δώσει στην ομάδα, θα ανακαλύψει τις εξειδικευμένες ευθύνες, την προσωπική του υπόσταση και την **ομαδική του ταυτότητα**.
- Θα καταλάβει **ποιος είναι ο ίδιος**, σε σχέση με τους άλλους, και **ποιοί είναι οι άλλοι**, σε σχέση με αυτόν. Αυτή η γνώση της ετερογένειας ωριμάζει την **κοινωνικότητα** και γεννά την **ανάγκη της ομαδικής συνύπαρξης**.

A) Κοινωνικές ομάδες: ορισμοί (6/6)

Κοινωνική ομάδα

- Μέλη, Υπεύθυνος
- Αλληλεπίδραση, Αλληλόδραση (διαντίδραση)
- Πλαίσια δομημένα
 - Αξιολογικά: **Αρχές, Αξίες**, ήθη, έθιμα
 - Κανονιστικά: **Κανόνες, Έλεγχος** (τυπικοί ή άτυποι)
- Συλλογική συνείδηση
- **Ταυτότητα**: αίσθηση του ανήκειν στην ομάδα από τους ίδιους και από τους άλλους
- Πρότυπα, Ρόλοι, Δράση, Συμπεριφορά
- Κοινωνική συνοχή

ΚΟΙΝΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ

A) Κοινωνικές ομάδες: Τύποι (1/6)

- Η ένταξη των ομάδων σε διάφορους τύπους.

Τα **κοινά**, λοιπόν, και τα **διαφορετικά** στοιχεία των ομάδων αποτελούν την αφετηρία της κατάταξής τους σε διαφορετικούς τύπους

(**πρωτογενείς, δευτερογενείς/προαιρετικές, πρόσκαιρες, μεγάλες & αντικοινωνικές**):

- **1. πρωτογενείς ομάδες.**

Εδώ ανήκουν η οικογένεια, η γειτονιά, το χωριό, οι συμμαθητές της ίδιας τάξης, οι εργαζόμενοι στον ίδιο χώρο εργασίας.

Είναι συνήθως **μικρές ομάδες, με πολλά κοινά χαρακτηριστικά και μεγάλο χρόνο συνύπαρξης και συνεργασίας.**

Οι σχέσεις μεταξύ τους είναι απόλυτα προσωπικές, γι' αυτό και μετέχουν όλοι στις χαρές και τις λύπες των άλλων.

Δεν υπάρχουν στις ομάδες αυτές **άγνωστοι και ξένοι**, και τα νέα μέλη σύντομα αποκτούν τα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς και των αισθημάτων των παλαιών.

A) Κοινωνικές ομάδες: Τύποι (2/6)

- **2. προαιρετικές ή δευτερογενείς ομάδες.** Εδώ εντάσσονται οι άνθρωποι με **προσωπικά κίνητρα και κριτήρια.**
 - Η **θέληση και η επιλογή** αποτελούν την απαρχή εισόδου, και
 - η διάρκεια του χρόνου παραμονής είναι συνάρτηση της **προσωπικής επιθυμίας.**

Προαιρετικές ομάδες είναι οι σύλλογοι και οι ενώσεις με εξειδικευμένα ενδιαφέροντα, (τέχνη, άθληση, θέαμα, ψυχαγωγία, γενικά σπορ, ιδέες, απόψεις, πολιτικές θεωρίες ή φιλοσοφικά ρεύματα).

- **3. πρόσκαιρες ομάδες.** Είναι ομάδες που έχουν δευτερογενή χαρακτήρα και στις οποίες εντάσσεται κάποιος **με την ευκαιρία ειδικών περιστάσεων, αναγκών ή συγκυριών.**

Δηλαδή, άγνωστοι μεταξύ τους θεατές ενός οποιουδήποτε δημόσιου θεάματος, από θέατρο και κινηματογράφο μέχρι ποδοσφαιρικό αγώνα και παρέλαση εθνικής επετείου.

Παρόλα αυτά υπηρετούν την κοινωνική συνοχή, προάγουν την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων και θεωρούνται αναγκαίες για την ομαλή λειτουργία των κοινωνιών.

A) Κοινωνικές ομάδες: Τύποι (3/6)

- 4. μεγάλες κοινωνικές ομάδες. Είναι ομάδες με ομοιογενή απασχόληση της ίδιας θεσμικής ή πολιτιστικής περιοχής.
 - Οι ομάδες αυτές είναι **πολυάριθμες** και τα μέλη τους είναι συνήθως **άγνωστα** μεταξύ τους.
Όμως, η κοινή εργασία,
οι κοινοί εργασιακοί στόχοι,
ο ενιαίος τρόπος ιεραρχικής διάρθρωσης,
η κατανομή του έργου και
η ύπαρξη θεσμικού πλαισίου εξελίξεων,
σε συνάρτηση με τη συνδικαλιστική συσσωμάτωση,
δημιουργούν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των μελών και
αρραγή την ενότητα των ομάδων αυτών.
 - Μεγάλες κοινωνικές ομάδες είναι:
 - δημόσιοι υπάλληλοι ή λειτουργοί -εκπαιδευτικοί α/θμιας, β/θμιας, ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης, δικαστικοί-, υπάλληλοι υπουργείων, στρατιωτικοί,
 - εργαζόμενοι στον Ο.Τ.Ε., Δ.Ε.Η., Τράπεζες, Ε.Λ.Τ.Α., Ο.Σ.Ε.
 - υπάλληλοι ιδιωτικού δικαίου, κ.ά.

A) Κοινωνικές ομάδες: Τύποι (4/6)

- **5. αντικοινωνικές ομάδες.**

Σε κάθε κοινωνία, από τη χαραυγή της ιστορίας των οργανωμένων κοινωνιών, παρατηρήθηκαν **συσσωματώσεις αντικοινωνικών στοιχείων που, αντί να προάγουν, έβλαψαν το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου.**

Κοινωνικά αίτια: Τα στοιχεία αυτά αποτελούν **έκφραση μιας κοινωνικής παθολογίας που αδυνατεί να οργανώσει σωστά, δίκαια, ελεύθερα, δημοκρατικά και με ίσες ευκαιρίες τους πολίτες - μέλη της κοινωνίας, με αποτέλεσμα:**

την επαναστατική τους διαμαρτύρηση, αρχικά, και την αντικοινωνική ή εγκληματική τους δράση, στη συνέχεια.

A) Κοινωνικές ομάδες: Τύποι (5/6)

- 5. οι **αντικοινωνικές ομάδες (συνεχ.)**
- Φυσικά πέρα από τις κοινωνικές αιτίες συνυπολογίζονται και άλλες αιτίες, όπως βιολογικές, ψυχολογικές, παιδαγωγικές και οικονομικές.
 - Εδώ σημαντικές είναι οι κληρονομικές καταβολές, ο ασταθής και εξηρητημένος χαρακτήρας, οι περιορισμένες ικανότητες για μάθηση, κάποιες σωματικές αναπηρίες που παράγουν φθόνο, εχθρότητα και εκδικητικότητα,
 - η ελλιπής οικογενειακή μέριμνα και αγωγή και βέβαια
 - η έντονα προβαλλόμενη, από τα σύγχρονα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, εγκληματικότητα με κύριο χαρακτηριστικό της τη δίψα για εύκολο κέρδος, μεγάλη ζωή,
 - σε συνδυασμό με την αδυναμία των αστυνομικών αρχών και γενικά της Πολιτείας **να επιβάλουν το νόμο.**

A) Κοινωνικές ομάδες: Τύποι (6/6)

- 5. οι αντικοινωνικές ομάδες (συνεχ.)
 - Οι αιτίες αυτές δημιουργούν «ομάδες» με τοπικό, εθνικό, αλλά και διεθνή χαρακτήρα που:
 - εξειδικεύονται στο έγκλημα ή,
 - και το λιγότερο, παραμένουν αρνητικές στα περιθώρια της κοινωνικής ζωής.
 - Τέτοιες ομάδες είναι:
 - οι φανατικοί της ιδεολογικής βίας,
 - οι δολιοφθορείς των αντικοινωνικών κομμάτων,
 - το οργανωμένο έγκλημα των μεγαλουπόλεων,
 - οι συμμορίες των «γκέτο»,
 - οι λαθρέμποροι,
 - οι έμποροι του «λευκού θανάτου»,
 - αλλά συχνά λόγω ανάγκης και οι ίδιοι οι ναρκομανείς, οι αλκοολικοί και οι «περιθωριακοί».

A) Κοινωνικές ομάδες: συμπέρασμα (1/1)

- 1. Η μελέτη των τύπων των κοινωνικών ομάδων αποδεικνύει ότι η συνθετότητα και η πολυπλοκότητα της κοινωνικής ζωής επιβάλλουν όχι μόνο τη διερεύνηση των λεπτομερειών της λειτουργίας τους, αλλά ακόμη και την προσπάθεια για τη βελτίωση των αποτελεσμάτων τους.
- 2. Μετά τη βιομηχανική επανάσταση το γεγονός της δημιουργίας των μεγάλων αστικών κέντρων θέτει σε προτεραιότητα την ανάγκη οργάνωσης κυρίως των «προαιρετικών ομάδων» (Σύλλογοι, ενώσεις), πολλές από τις οποίες έχουν ως πρωταρχικούς στόχους τους, πολιτιστικά, πνευματικά, πολιτικά, οικολογικά, καταναλωτικά και καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα, με τα οποία προάγεται και προστατεύεται η όλη κοινωνική ζωή.
- 3. Παράλληλα είναι αναγκαία μια προσπάθεια για την κατανόηση των μηχανισμών που συνθέτουν την κοινωνική ζωή.
Οι μηχανισμοί αυτοί εξηγούν τις βασικές αρχές της κοινωνικής οργάνωσης και αποκαλύπτουν όχι μόνο τις πτυχές της ανθρώπινης κοινωνικότητας, αλλά επίσης τα όρια, τη δύναμη, τους ρόλους, την εμβέλεια και τη σκοπιμότητα της εσωτερικής οργάνωσης της κοινωνίας.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: εισαγωγή (1/1)

- Έτσι, λοιπόν, για να κατανοήσουμε τον
 - τρόπο λειτουργίας της ομάδας ευρύτερα και τις λεπτομέρειες των αμοιβαιοτήτων, δεσμών και συνδέσεων των μελών της, πρέπει να γνωρίζουμε
 - τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται ο άνθρωπος κοινωνικά, δηλαδή να προσεγγίσουμε τις διαδικασίες λειτουργίας της κοινωνικότητας.
- Η κοινωνικότητα μετακινεί την ανθρώπινη ύπαρξη στη **διάσταση του διαλόγου και της αμοιβαιότητας**, χωρίς να απειλείται συγχώνευση των ετεροτήτων σε μια υπερατομική ενότητα.
 - Είναι δύσκολο να αιτιολογήσουμε με απόλυτη βεβαιότητα τις **πηγές της κοινωνικότητας**
 - και αυτό οφείλεται κυρίως στην άγνοια ορισμένων πτυχών της ανθρώπινης προσωπικότητας.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: εισαγωγή (1/1)

- Έτσι, λοιπόν, για να κατανοήσουμε τον
 - τρόπο λειτουργίας της ομάδας ευρύτερα και τις λεπτομέρειες των αμοιβαιοτήτων, δεσμών και συνδέσεων των μελών της, πρέπει να γνωρίζουμε
 - τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται ο άνθρωπος κοινωνικά, δηλαδή να προσεγγίσουμε τις διαδικασίες λειτουργίας της κοινωνικότητας.
- Η κοινωνικότητα μετακινεί την ανθρώπινη ύπαρξη στη **διάσταση του διαλόγου και της αμοιβαιότητας**, χωρίς να απειλείται συγχώνευση των ετεροτήτων σε μια υπερατομική ενότητα.
 - Είναι δύσκολο να αιτιολογήσουμε με απόλυτη βεβαιότητα τις **πηγές της κοινωνικότητας**
 - και αυτό οφείλεται κυρίως στην άγνοια ορισμένων πτυχών της ανθρώπινης προσωπικότητας.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: θεωρίες κοινωνικότητας (1/3)

- Έτσι, υποστηρίχθηκαν για την κοινωνικότητα αρκετές **θεωρίες**, που επιχειρούν από διαφορετική σκοπιά την προσέγγισή της.

A) Μια πρώτη απόπειρα εντοπίζει τις πηγές της κοινωνικότητας σε ορισμένα στοιχεία της ανθρώπινης φύσης, όπως ένστικτα, παρορμήσεις, συναισθήματα, συμφέροντα, και ερμηνεύει κάθε κοινωνική δραστηριότητα ως αποτέλεσμα των στοιχείων αυτών. Είναι φανερό ότι η απόπειρα αυτή **περιορίζει σημαντικά την απέραντη μορφολογία του κοινωνικού** και βέβαια την θέλει ως **συνέπεια**, «ενός περιορισμένου αριθμού κοινών, αλόγων και εντελώς ή σχεδόν ανεξέλεγκτων φυσικών παραγόντων».

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: θεωρίες κοινωνικότητας (1/3)

- Ίσως άλλοτε, όταν οι θεωρητικές γνώσεις των κοινωνικών επιστημών ήσαν **προέκταση φυσιοκρατικών αντιλήψεων**, να ήταν λογική, με όλες τις πιθανές επιφυλάξεις, μια ανάλογη εκτίμηση.
- Σήμερα όμως, είναι αστήρικτος ο οποιοσδήποτε σχετικός **δογματισμός**, η **φυσιοκρατική αναφορά** είναι ολότελα αφελής. Αδιέξοδα, σε συσχετισμό με την **προέλευση των προϊόντων του πολιτισμού**, και βέβαια το **μυστήριο της ανθρώπινης προσωπικότητας** ανατρέπουν κάθε επιχείρημα για τη **φυσική εξάρτηση της ανθρώπινης κοινωνικότητας**.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή:

Θεωρίες κοινωνικότητας (2/3)

B) Νεότερες θέσεις γνωστών κοινωνιολόγων:

- **1. Ο G. Gurvitch** (1894-1965) προεκτείνοντας τη γνωστή άποψη του E. Durkheim για τη «συλλογική συνείδηση», δέχεται ως **κοινωνικότητα** την
 - αμφίπλευρη διείσδυση του ατόμου στην ομάδα (εμείς) και την
 - αντιπαράθεση του «εγώ» στον «άλλον» (συ) με τη μορφή σχέσεων.
- Εδώ φαίνεται να υπάρχουν δύο πραγματικότητες, δεμένες σε μια φαινομενική διαλεκτική αντίφαση, που όμως στο βάθος είναι απόλυτα συγγενείς.
 - Από τη μια μεριά η **συνείδηση της ετερότητας του ατόμου -η ατομική αυθυπαρξία-** και
 - από την άλλη η **συλλογική ταυτότητα -η συλλογική συνείδηση-** είναι οι διαφορετικές αφετηρίες στη συνάντηση των οποίων εκφράζεται η κοινωνικότητα.
- *«Στην πρώτη περίπτωση έχουμε μια κοινωνικότητα που προκύπτει από τη **μερική συνταύτιση των ατόμων**»*
- *στη δεύτερη, μια κοινωνικότητα που απορρέει από τη **μερική αντιπαράθεση των ατόμων μέσα από την αμοιβαία αναγνώρισή τους στην προς αλλήλους δράση τους**».*

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: Θεωρίες κοινωνικότητας (3/3)

- 2. Στον G. Simmel (1858-1918) φαίνεται κάτι ανάλογο, με τη διαφορά ότι σ' αυτόν οι **φυσικοί παράγοντες**, δηλαδή τα **ένστικτα** και τα **συμφέροντα**, παράγουν τάσεις και κίνητρα που εξελίσσονται σε **επιθυμία συγχρωτισμού**.
- Έτσι, η κοινωνικότητα είναι:
 - η **συνάντηση των ατόμων**, καθ' εαυτήν, έξω από κάθε άλλο αρχικό κίνητρο.
 - Είναι η **αναζήτηση της επικοινωνίας**, που αποκτά αξία ως επικοινωνία, χωρίς να προσδιορίζεται από τα αρχικά κίνητρα ή τα παράγωγά τους αποτελέσματα.
- Η κοινωνικότητα είναι η **ανάγκη που δίνει περιεχόμενο και τρέφει τη συγκεκριμένη συνάντηση των ατόμων**.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: συσπείρωση (1/3)

- *Όταν η κοινωνικότητα αντιμετωπίζει κινδύνους ή πιέσεις, που απειλούν την πληρότητα του «εγώ» ή τη διάθεση συνάντησής του με το «συ», τότε η κοινωνική συνοχή εκφράζεται ως συσπείρωση.*
- *Στην περίπτωση αυτή ο «άλλος» γίνεται η δυνατότητα υπέρβασης των πιέσεων, και η κοινωνική συνοχή λειτουργεί ως ισχυρή αμοιβαιότητα, όπου είναι αυτονόητες οι συναισθηματικές ή οι συγκινησιακές εξάρσεις*
*(π.χ. στον πόλεμο **συστρατιώτες**, στην αλλοδαπή ανάμεσα σε ομοεθνείς, ομόθρησκους και ομόγλωσσους **μετανάστες**, σε φυλακές ή στρατόπεδα συγκεντρώσεως ανάμεσα σε **συγκρατούμενους**).*

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: συσπείρωση (2/3)

- Το φαινόμενο αυτό μπορεί να παρατηρηθεί και σε **μακροκοινωνικές διαστάσεις**, δηλαδή σε εθνική ή διεθνή κλίμακα. Εδώ οι κίνδυνοι και οι απειλές προέρχονται από ευρύτερες περιοχές προβληματισμού, όπως η οικονομία, η πολιτική, οι ιδεολογίες, οι φυλετισμοί, οι θρησκευτικές απολυτοποιήσεις και όχι σπάνια οι τάσεις επεκτατισμού που απειλούν εθνικές συλλογικότητες
 - Το **φαινόμενο του εθνοκεντρισμού** αποτελεί πρακτική έκφραση μιας συσπείρωσης που προκαλούν πολιτιστικές, πολιτικές ή φυλετικές απειλές.
 - Αντίστοιχες είναι και οι περιπτώσεις των **διεθνών οικονομικών, θρησκευτικών, πολιτικών και πολεμικών συνασπισμών, τα κινήματα ειρήνης και αφοπλισμού, το κίνημα των πράσινων (οικολόγοι), με δύο λόγια όλες οι μορφές της παγκοσμιότητας που ξεπηδούν πίσω από κάποια μακροκοινωνική απειλή.**

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: συσπείρωση (3/3)

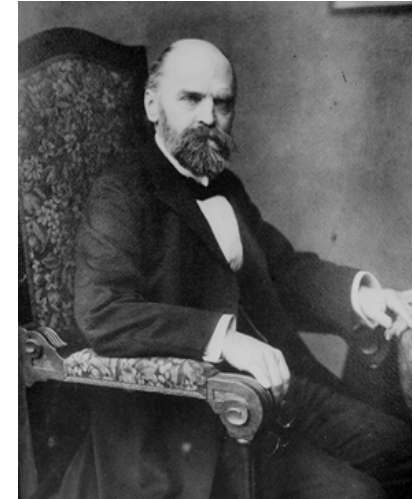
- Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, η **συλλογικότητα λειτουργεί ως υπερσυνείδηση, μέσα στην οποία η ατομική συνείδηση βρίσκει κάλυψη, αλλά και δυνατότητα έκφρασης.**
- Οι συσπειρώσεις του είδους αυτού διακρίνονται ιδιαίτερα για την **εμφανή ιδεολογική τους φόρτιση** και τις ιδιαίτερα **ισχυρές συναισθηματικές και συγκινησιακές τους αντιδράσεις.**

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: δεσμός (1/7)

- Ορισμένες μορφές κοινωνικής συνοχής δεν προσφέρουν δυνατότητα χαρακτηρισμού ως «συσπειρώσεις», με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προοπτικές για αναζήτηση άλλης τυπολογικής εκτίμησης. Τα λειτουργικά δεδομένα των μορφών αυτών οδήγησαν σε έναν νέο προσδιορισμό της **κοινωνικής συνοχής ως «δ ε σ μ ο ύ»**.
- Εδώ η έννοια του δεσμού αποκτά τη σημασία μιας **κοινωνικής ενότητας που επιβάλλουν διάφορες συνθήκες και ταυτόχρονα υπαγορεύουν ορισμένες κοινωνικές «επιταγές»**.
- **Η ανάγκη λ.χ. της προστασίας και της φροντίδας των παιδιών** επιβάλλει τη σύσφιξη των σχέσεων των μελών της οικογένειας. Στον ίδιο στόχο κατατείνει **και η νομοθετική πρόβλεψη της «γονικής μέριμνας»**, που ως κοινωνική επιταγή έρχεται να ισχυροποιήσει από άλλη πλευρά το δεσμό ανάμεσα στα μέλη της σύγχρονης οικογένειας.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: δεσμός (2/7)

- 1. Μια πολύ αναλυτική κοινωνιολογική ερμηνεία της κοινωνικής συνοχής, ως δεσμού, προσέφερε ο **F. Tonnies** (1855-1936) το 1887 με τη διαφορετική εννοιολογική χρήση των όρων «κοινωνία» (**Gesellschaft**) και «κοινότητα» (**Gemeinschaft**).
- Στον Tonnies οι δύο όροι δεν είναι αυτό που η καθημερινή χρήση θεωρεί αυτονόητο, δηλαδή δύο σύνολα ανθρώπων με διαφορετική σύνθεση.
- Εδώ «κοινωνία» και «κοινότητα» είναι δύο ιδεατοί τύποι, δύο ιδεότυποι, που διαμορφώνονται από διαφορετικά κίνητρα με κοινή αφετηρία τη **βούληση**:
 - φυσική βούληση διαμορφώνει την «κοινότητα», ενώ η
 - λογική βούληση την «κοινωνία»

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: δεσμός (3/7)

- Η επιχειρηματολογική βάση για τον πρώτο δεσμό, την «κοινότητα» εντοπίζεται στη φυσική συγγένεια. Έτσι η κοινή καταγωγή, που εκφράζει την κοινότητα του αίματος, εξελίσσεται σε κοινότητα εγκατάστασης και διαμονής που, κάτω από κοινούς στόχους συνεργασία και κοινή δραστηριότητα, θα διαμορφώσει κοινότητα πνεύματος.
- Η οικογένεια, το χωριό, η κωμόπολη με τις στενές συγγένειες των μελών τους είναι κατεξοχήν κοινότητες. Στις κοινότητες αυτές οι δεσμοί είναι προεκτάσεις της φυσικής βούλησης που τροφοδοτεί το ένστικτο, το αίσθημα, η κοινή καταγωγή, δηλαδή οι συγγένειες αίματος και αγχιστείας, η τοπική συμβίωση, οι αυθόρμητες τάσεις και οι φυσιολογικές κοινωνικές μεταβολές.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: δεσμός (3/7)

- Στον δεύτερο δεσμό, την «κοινωνία», τα πράγματα ακολουθούν διαφορετική πορεία. Εδώ η λογική βούληση επιζητεί λογικές προσεγγίσεις των ατόμων που διαμορφώνουν **λογικές και τυπικές συλλογικότητες**. Ενώ στην κοινότητα κυριαρχεί η λειτουργία της συμβίωσης, στην κοινωνία είναι δεδομένη η οργάνωση της συνύπαρξης.
- Αντιθέσεις και ανταγωνισμοί, λογικές ρυθμίσεις και στόχοι συμφερόντων, ανταλλαγές και δοσοληψίες είναι οι πιο γνωστές «αμοιβαιότητες» που παράγει η λογική βούληση. Η κοινωνία είναι μια υπολογισμένη, μια τεχνητή συνάντηση των ανθρώπων που στο βάθος παραμένουν χωρισμένοι και σε απόσταση, έστω και αν εξωτερικά συνυπάρχουν ειρηνικά και λειτουργούν με άψογες σχέσεις.
- Κοινωνία είναι η σύγχρονη πόλη, το κράτος, οι διεθνείς συνασπισμοί, οι οικονομικές επιχειρήσεις, οι εταιρείες και οι σύλλογοι.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: δεσμός (4/7)

- Είναι φανερό ότι στη σκέψη του Tonnies κυριαρχεί μια **αγωνία για το μέλλον του ανθρώπου**, κάτω από συνεχείς πιέσεις που **μεταβάλλουν** τις πιο αυθόρμητες «κοινοβιακές κ ο ι ν ό τ η τ ε ς» σε **τυπικές «ε τ α ι ρ ι α κ έ ς κ ο ι ν ω ν ί ε ς»**, με αποτέλεσμα τη **λογικοποίηση των κοινωνικών σχέσεων** και τον **εκφυλισμό της κοινωνικότητας**.
- Η αγωνία αυτή εκφράζεται σε μια μακροπρόθεσμη προοπτική και στηρίζεται στις εμπειρίες από την επικίνδυνη **κυριαρχία της λογικής πάνω στους διάφορους τομείς του πολιτισμού**.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: δεσμός (5/7)

- 2. Μια πιο αισιόδοξη άποψη, με ανάλογη ερμηνεία της κοινωνικής συνοχής, ως δεσμού, διατυπώθηκε από τον E. Durkheim (1858-1917).
- Στην περίπτωση αυτή η λειτουργία του δεσμού αντιπροσωπεύει την «**α λ λ η λ ε γ γ ύ η**», που διακρίνεται σε:
 - «**μ η χ α ν ι κ ή**» και
 - «**ο ρ γ α ν ι κ ή**».

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: δεσμός (6/7)

- Η μηχανική αλληλεγγύη είναι μια αυθόρμητη **συνένωση των ατόμων**, χωρίς να παρεμβάλλεται ανάμεσα τους κάποιο ενδιάμεσο στοιχείο. Έτσι έχει όλο το χαρακτήρα μιας **πρωτογενούς συνοχής** που παράγει ομοιομορφίες και εκδηλώνεται ως **συλλογική συνείδηση**.
- Είναι προφανές ότι η «**μηχανική αλληλεγγύη**» συγγενεύει με τον «κοινοτικό δεσμό» του Tonnies, αλλά ξεκινά από άλλη βάση.
- Ο Tonnies προϋποθέτει ως αφετηρία τη **βούληση**, ενώ ο Durkheim το **νόμο**. Ο νόμος με τις δύο χαρακτηριστικές του χρονικές εκφράσεις, αρχικά **κατασταλτικός** και στη συνέχεια **επανορθωτικός**, υπαγορεύει και ευνοεί τη μηχανική και την οργανική αλληλεγγύη.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: δεσμός (6/7)

- Η οργανική αλληλεγγύη προκύπτει από τον καταμερισμό της εργασίας, γι' αυτό και διαμορφώνεται στις βιομηχανικές και μεταβιομηχανικές κοινωνίες.
- Η «οργανική αλληλεγγύη», που αντιστοιχεί στον «εταιρικό δεσμό» του Tonnies, προχωρεί και βλέπει, στην κοινωνική συνοχή αυτού του τύπου, έξαρση των προσωπικών δραστηριοτήτων, προσωπική εξειδίκευση και προοδευτική ανάδυση της ατομικής συνείδησης, μέσα από το πλέγμα της συλλογικής συνείδησης.
- Ο κατασταλτικός νόμος μιας προηγούμενης μηχανικής ένταξης υποχωρεί, και αρχίζει να αποκτά επικαιρότητα ο επανορθωτικός νόμος, που εξασφαλίζει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας.

B) Κοινωνικότητα και κοινωνική συνοχή: δεσμός (7/7)

- Χωρίς αμφιβολία στις τελευταίες σκέψεις υπάρχει αρκετή **αισιοδοξία** για τις κοινωνικές προοπτικές, αλλά βέβαια χωρίς να παραθεωρούνται μια σειρά από **δυσμενείς καταστάσεις** και συνθήκες που είναι φυσικό να υπάρχουν ή και να εμφανίζονται ξαφνικά στις μεταβιομηχανικές δομές.
- Για τον Durkheim, οι **δυσμενείς καταστάσεις των μεταβιομηχανικών κοινωνιών** δεν οφείλονται στον καταμερισμό της εργασίας, αλλά στην **κακή του εφαρμογή**.

Τέλος Ενότητας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης